

jóhiszemű, istenadta nép, amely egyszeriben szembetalálta magát az elhatalmasodó terrorral. Az önkény, a rémuralom huzalrendszere feszült a színpadon, dermedten követték a margóvágó-csattogású Nagy Gépezet modellszerű működését. Vértfagyasztó volt.

Távolodóban a diktatúrától, de szomszéd-közelségben a háborúval, merőben más felhangokat kap a Nemzeti Színház legfrissebb előadása. A sikeres színészből fiatal rendezővé avanszált *Funtek Frigyes* Tótek-rendezése már nem zaklatja föl annyira nyűtt idégrendszerünket. Komótosan tekint át, biztos kézzel rajzolja föl az *emberi hátteret*, az *Örkény-tarab* (társadalmi modelleken túli), mindenkor érvényes gondolatrendszerét. A hátországi családi idillbe robbanó háborús atmoszférát.

Mintha rózsaszínű szemüveg homályosítaná az elvakult szereplők látását. A tanyasi lakókét, akikhez el sem jut a fülsiketítő csatazaj, a fölőgetett-földült földek füstje. Mindazokat, akik a borzalmakról tudomást sem akarnak szerzeni. Föltéve, ha a fiuk a harctéren nem szolgál... *Sinkovits Imre* békésen unatkozó, családias tűzoltóparancsnoka, *Béres Ilona* gömbölyű-kedélyes gazdasszony-felesége, s a kotnyeleskedő, nyakigláb kamaszlány, *Ágika (Varga Mária)* isten háta megetti nyugalma – egyetlen katona, azaz *Cserhalmi György* személyében – berobban a világégés atmoszférája. S nyomában a háború lélekdeformáló mechanizmusa. A terrortól a szolgálalkúséget szülő megfélemlítésig. A személyiséget bomlasztó monomániáig. A szabadságra vonult őrnagy fanatizmusa nyomán – aki idegeiben hurcolja az átélt harcok rémségeit, – szemünk láttára bomlik le a vendéglátó család tagjainak hajdan egészséges egyénisége. A tragikomédia tótágas-logikája, s a józan paraszti humor kereszteződése közepette.

Cserhalmi György – mint a harctér iszonyatában rögeszméssé torzult személyiség – kórosan katonás beidegződéseivel riogatja környezetét, akik fiuk féltésében a vendég legképtelenebb kívánságát is vakon teljesítik. *Sinkovits* Tótyja ugyan a maga korlátolt képességeinek szintjén megpróbál lázadni, de *Cserhalmi* gyors reakciókészséggel azonmód lecsap rá. Kettejük izzapbirkózása a mostani előadás tétje. Az *Őrnagy* (talán) *Funtek* elképzelése nyomán, nem annyira démoni, mint *Cserhalmi* elődei voltak. Egyebek közt, a zsarnoki szeszély megfoghatatlanságát, s a diktatúra (író-rendező-színész-közönség összekacsintásával jóváhagyott) "személyiségjegyeit" tudatosítandó. Ám a rémképekkel viaskodó, vadul lövöldöző, megjelenésre már-már rokonszenves katonatiszt. Így is fokról-fokra roncsolja szét a környezet természetes életreflexeit, harmóniaigényét. *Béres Ilona* és *Varga Mária* a beteges alkalmazkodás álarcát ösztönszerűen magára öltve, készségesen megy elébe a dobozolás mániájába zuhanó tiszt önérzet-tipró óhajainak.

A shakespeare-i "bölcsholond" modern alteregójának ad életet *Agárdy Gábor*, amikor a Cipriani professzor személyében az egyetlen, egészséges álláspontot fogalmazza meg a deformált lelki szereplők között. Az örült korszak fejetetejére állított bölcseletének igazságát. *Funtek* szereposztásának erőssége *Raksányi Gellért*. A zavart, csökött eszű postás félnótás lényéből sugárzik a legtöbb emberség. Téblábolása közben együttérzéssel osztogatja illetve semmisíti meg a háborús híreket hordozó leveleket. Az olykor lelassuló előadást fölélénkíti megjelenése.

A Nemzeti *Örkény*-produkciója némelyekben hiányérzetet hagyott. Ludas ebben a hajdani előadásokhoz tapadó politikai reveláció is. Ám az első alkalommal rendezőként föllépő *Funtek Frigyes* munkájában – a kezdeti tisztázatlanságok, bizonytalanságok ellenére – a reményre jogosító erények dominálnak. A színházak bulvárosodásának dömpingjében pedig egyenesen méltánylandó, ha egy fiatal rendező *Örkény* klasszikusát választja megmértetésének tárgyául.

METZ KATALIN

Elkendőzött valóság

Oidipus a Független Színpadon

Néhány éve egy vezetőváltással kapcsolatos színházi botrány során egy fiatal színészcsapat úgy döntött, kilép az intézményes keretek közül. Követték mesterüket, Ruszt Józsefet, az "örök színházteremtőt", egy művészi és nem kommersziális színház lehetőségének reményében. Az – akkor még szegedi – Független Színpad első és nagy sikert aratott bemutatója Shakespeare Rómeó és Júliája volt. A programnyilatkozatnak is tekinthető előadás "helyszínét", a brook-i értelemben vett üres teret a kényszer szülte, nem lévén állandó játszási helyük. Csak technikai értelemben volt azonban ez "szegény-színház", hisz díszlet és jelmez nélkül nagyszínházakat megszégyenítő közelségbe sikerült vinni a klasszikus irodalmi értékkel bíró – jobbára kötelező –

irodalmat a tizenévesekhez és az örökifjakhoz.

Mára a budapesti Vörösmarty Művelődési Ház ad nekik otthont. Itt tartják előadásait, de továbbra is mennek iskolákba, művelődési házakba, misszióként vállalva az értékes kultúra terjesztését a fiatalok számára. Repertoárjukon szerepel még a már említett Rómeó és Júlia mellett Madách Az ember tragédiája, a templomokban játszott Passió magyar versekben (Csík-somlyói Passió), Vörösmarty Csongor és Tündéje, Ghelderode Escorial című műve (a Fekete Lyukban), egy héber kabalista legenda feldolgozása Dybuk címmel és Szophoklész Antigonéja beavató-színházi előadásban.

Legutóbbi bemutatójukat, Szophoklész Oidipus királyát a csapathoz nemrég csatlakozott Gábor Miklós rendezte. Ruszt először engedte át egyre "izmosodó" és Kalocsay Miklós halálával sajnós már meg is fogyatkozott társulatát "kívülről" jött rendezőnek.

A megszokott tér megváltozott kissé. A nézők most is körülülük a játékteret három oldalról, de a negyedik oldalon magasított dobogó-rendszer jelzi a királyi palotát, mintegy színpadot teremtve. Gábor Miklós nehezen tud szabadulni évtizedes doboz-színházi múltjától, s talán nem mer bízni színészei erejében és a közönség figyelmében. Pedig nyugodtan tehetné, mert mind a címszerepben szárnyaló Kaszás Géza, mind az egész csapat intenzív játékából "művi" elemek nélkül is világos minden. A "kar" egyedekre bontva a nézők között foglal helyet. Innen vitázik egymásnak is válaszolva, néha egymás szavába vágva Oidipus-szal. Hétköznapi ruhákba öltözött mai emberek ők, olyanok, mint bárki más a közönség soraiban. Oidipus sem mitikus figura, hús-vér ember, közülünk való. Csupán egy, a combjára erősített bőrszík és homlokán a széles fekete kendő jelzi különbözőségét, rangját. Az előadás egyik kulcsa, ugyanakkor problematikus pontja is lokaszté alakja. Végre egy rendezés, ahol a valós életkorok megfelelnek a drámának. Vass Éva megjelenése és játéka ezúttal azonban nehezen idomul a Független Színpad dinamikus és közvetlen stílusához. Túl sok jelmez van rajta, túlzottan hangsúlyozódik királynő volta ebben a deszakralizált, öntörvényűen mai előadásban.

Gábor Miklóst a morális tartás érdekelte ebben a műben. Az, hogy mi megy végbe az emberben, ha szembekerül önnön (akár öntudatlanul is) elkövetett bűneivel. Durva aktualizálás-ra is készíthetné a darab, de Gábor Miklós bölcsőbb ennél. (A rendezés csak egyszer tűnik didaktikusnak, mikor is a kar egyik szereplője indokolatlanul túlhangsúlyozza a "változás" szót...)

"Az vagyok, aki vagyok. Úgysem lehetek más. Miért féljek hát felfedezni, ki vagyok?" mondja Oidipus. Múltunkkal szembe kell nézni, bármilyen is, hisz változtatni úgysem tudunk rajta.

Oidipus a tudás birtokában nem akar látni többé. Az előadás legszebb pillanata, mikor megjelenik az önmagát megvakított ember. Vakságát az eddig homlokán viselt kendő jelzi, mely szeméire húzva rögzít két hajtincset. Oidipus így botorkál ki a világból, melyben immár minden világosság elérhetetlen számára.

DEHELÁN ANNA

Levél Kaposvárról

Szubjektív feljegyzések a HOL-MI pedagógiai módszervásárról

1992. február 6. Kaposvár, Tanítóképző Főiskola; délelőtt 10 óra: Vidám egymásra köszönések: Hát te is itt vagy? Sokan vagyunk. Most, így, tanév közben. S milyen tanév? Iskolareformok, tömegével írt elképzelések, álmok, petíciók, tiltakozások – mert hogy még mindig nagy jóakarattal kell annak érzékeléséhez, hogy az oktatás stratégiai ágazat. Megtáplált önbecsülések, szakmai, emberi meghasonlások; kétségbeesítő helyzetek sokasága. De: mindezek és mindenek ellenére: itt vagyunk!

Kétségbe lehet vonni ezt a makacs hitet – mármint hogy hátha rajtam is múlik! – de nem érdemes. Mert hogy igaz. Igaz, hiszen a tanulási nehézségek okainak tekintélyes százaléka a nem megfelelő pedagógus-diák kapcsolat "eredménye". Ez többek között a diák és a tanár közötti beszélgetés hiányából, a tanár által használt terminológia nem értéséből áll, s abból, hogy a gyerekek nem látják értelmét annak, amit tanulnak, mert hogy az anyag "leadása" még nem tanítás. A "kézenfekvőnek", "logikusnak", "célravezetőnek" tűnő módszerek a tanulók tekintélyes hányada esetében csődöt mondanak. A gyermek vagy az alkalmazott eljárás a hibás? Pedagógusként, szülőként oly sokszor elmondjuk, hogy a szabadság és a demokrácia iskoláit kívánjuk a gyermekeinknek. De a szabadság tájékozottságot követel, és döntéshozatali képességet.